

**Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Kapsamında
Sigortacıya Verilen İbranamelerin Geçerliliği Sorunu***

*The Problem of the Validity of the Releases Given to the Insurer under the Compulsory
Liability Insurance of Motor Vehicles*

Dr. Öğr. Üyesi Oğuz CANER**

Öz

Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası kapsamında, meydana gelen trafik kazası neticesinde zarar gören veya sigorta şirketlerinden tazminat talebinde bulunan hak sahiplerine sigorta şirketleri tarafından ibranameler imzalandıktan sonra tazminat ödemesi yapılmaktadır.

2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu m 111/2 gereğince tazminat miktarına ilişkin olup da yetersiz veya fahiş olduğu açıkça belli olan anlaşmalar iptal edilebilir. Fahiş olduğu açıkça belli olmayan ancak yetersiz tazminat miktarına ilişkin anlaşmaların da iptal edilebileceğini kabul etmek sigortacı ile hak sahipleri arasında yapılan ibra sözleşmelerini anlamsız hale getirecek ve ibra sözleşmeleri hiç yapılmamış gibi sonuç doğuracaktır. Mevcut durumda yetersiz tazminat ödemelerini ihtiva eden ibra sözleşmelerine hiç değer izafe etmemek yerine bu sözleşmeleri kısmi ibra olarak kabul etmek daha isabetli olacaktır.

Uygulamada, ibranameler KTK m 111/2 denetimine tabi tutulmaktadır. İbranamelerin geçerliliği bakımından sadece KTK m 111/2 denetimi yapılması yeterli değildir. Neticede sigortacı ile hak sahipleri arasında imzalanan ibranameler sözleşme olduğundan, borçlar hukukunun genel hükümleri ve özellikle genel işlem koşulları denetimine de tabi tutulmalıdır.

* **Makalenin Geliş Tarihi/Received:** 05.09.2023, **Makalenin Kabul Tarihi/Accepted:** 06.10.2023.

İntihal/Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir./This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

** Bursa Uludağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (e-posta/e-mail: oguzcaner@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5822-1872).

Anahtar Kelimeler: İbra Sözleşmesi, sigorta, tazminat, makbuz, kısmi ibra.

Abstract

Within the scope of Compulsory Liability Insurance for Motor Vehicles, insurance companies have their beneficiaries sign a release agreement before they pay compensation to people who have been harmed as a result of traffic accidents.

In accordance with Highway Traffic Code article 111/2, agreements regarding the amount of compensation, which are clearly insufficient or exorbitant, may be cancelled. Accepting that agreements that are not clearly exorbitant but regarding the amount of insufficient compensation can also be canceled will render the release agreements between the insurer and the beneficiaries meaningless and result in the conclusion that the release agreements have never been made. In the current situation, it would be more accurate to accept these agreements as partial discharge instead of not assigning any value to the release agreements that contain insufficient compensation payments.

In practice, releases are subject to the supervision of Article 111/2 of the Highway Traffic Code. It is not sufficient to inspect the releases only within the scope of Article 111/2 of the Highway Traffic Code. After all, since the releases signed between the insurer and the beneficiaries are contracts, they must also be subject to the general provisions of the law of obligations and in particular to the general conditions of transaction.

Keywords: Release agreement, insurance, compensation, receipt, partial release.

GİRİŞ

Karayolları motorlu araçlar zorunlu mali sorumluluk sigortası, motorlu bir aracın karayolunda işletilmesi sırasında bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına neden olması halinde o aracı işletenin zarar gören üçüncü kişilere karşı olan sorumluluğunu belli limitler dahilinde karşılamayı amaçlayan ve kanunen yapılması zorunlu olan sorumluluk sigortasıdır.

Trafik kazası neticesinde zarar gören ve sigorta şirketlerinden tazminat talebinde bulunan kişilere uygulamada sıklıkla, sigorta şirketleri tarafından önceden hazırlanan ibranameler sunulmakta ve tazminat alacağına bir an önce kavuşmak isteyen hak sahipleri bu ibranameleri imzaladıktan sonra hak sahiplerine tazminat ödemesi yapılmaktadır.

Sigortacıya verilen ibranamelerin geçerliliği konusunda çalışmada öncelikle 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu (KTK) m 111/2 hükmü bağlamında değerlendirme yapıldıktan sonra, Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları (ZMSSGŞ) kapsamında sigortacıya verilen ibranameler ele alınacak, son olarak sigortacıya verilen ibranamelerin TBK hükümleri ve özellikle genel işlem koşulları bakımından denetlenmesi ayrıntılı şekilde incelenecektir.

I. GENEL OLARAK KARAYOLLARI ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI

Sözleşme hukukunun temel prensiplerinden olan sözleşme yapma özgürlüğü sigorta sözleşmeleri bakımından da geçerli olmakla birlikte, kamu yararı, ekonomik ve sosyal gereklilikler, zarar görenlerin korunması gibi sebeplerle bazı sigorta sözleşmelerinin akdedilmesi zorunludur.¹ 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu m 13/1’de Cumhurbaşkanının kamu yararı açısından gerekli gördüğü hallerde zorunlu sigortalar ihdas edebileceği hükme bağlanmıştır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m 1483 ve devamında kanun koyucu zorunlu sorumluluk sigortalarını düzenlemiştir. Ülkemizde yapılması zorunlu olan sigorta sözleşmelerinden biri de bu çalışmanın esasını oluşturan Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (Trafik Sigortası) dır. 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nun 85/I’de işleten ve araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğu “*Bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar*” şeklinde hükme bağlanmıştır.² KTK m 91/1’de ise “işletenlerin, KTK m 85’in birinci fıkrasına göre olan sorumluluklarının karşılanmasını sağlamak üzere mali sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunlu” olduğu düzenlenmiştir.

Karayolları motorlu araçlar zorunlu mali sorumluluk sigortası, motorlu bir aracın karayolunda işletilmesi sırasında bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına neden olması halinde o aracı işletenin zarar gören üçüncü kişilere karşı olan sorumluluğunu belli limitler dahilinde karşılamayı amaçlayan ve kanunen yapılması zorunlu olan sorumluluk sigortasıdır.³

¹ Rayegan Kender, *Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku* (Güncelleştirilmiş On Yedinci Baskı, Onikilevha Yayınevi 2021) 223-224; Emine Yazıcıoğlu ve Zehra Şeker Ögüz, *Sigorta Hukuku* (Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Filiz Kitabevi 2021) 92-93; Şaban Kayıhan ve Özcan Günergök, *Sigorta Hukuku Dersleri* (6. Bası, Umuttepe Yayınları 2021) 94.

² Doktrinde motorlu araç işleteni ile araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin motorlu aracın işletilmesinden doğan zararlardan sorumlu tutulabilmesi için, motorlu aracın karıştığı trafik kazasından doğan bir zararın olması, zarara trafik kazasına karışan motorlu aracın sebebiyet vermesi, zarara işletilme halinde bulunan motorlu aracın sebebiyet vermesi ve motorlu aracın işletilmesi ile zarar arasında uygun illiyet bağı bulunması gerektiği ifade edilmiştir, Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar ve Mehmet Özdamar, *Sigorta Hukuku* (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 6. Bası, Yetkin Yayınları 2023) 320-322.

³ Ayhan, Çağlar ve Özdamar (n 2) 311.

II. KARAYOLLARI MOTORLU ARAÇLAR ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI KAPSAMINDA SİGORTACIYA VERİLEN İBRANAMELERİN GEÇERLİLİĞİ

A. Genel Olarak

Uygulamada trafik kazası neticesinde sigortacıya başvuran hak sahiplerine sigortacı tarafından ibraname adı altında belgeler sunulmakta ve ödeme yapılmadan önce, sigorta tazminatına bir an önce ulaşmak isteyen hak sahiplerine bu ibranameler imzalatılmaktadır⁴. Hak sahipleri bu belgeleri genellikle ihtirazy kayıt koymaksızın⁵ ve sigortacıyı tüm alacaklarından ve ferilerinden ibra ederek imzalamaktadırlar.⁶

Türk Borçlar Kanunu m 132’de ibra, “*Borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekilde bağlı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şekilde bağlı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabılır*” şeklinde hükme bağlanmıştır. Dar anlamda borcu sona erdiren sebeplerden biri olan ibra sözleşmesiyle alacaklı, borçlu ile yapacağı bir sözleşme ile alacak hakkından feragat etmektedir.⁷ Diğer bir ifadeyle alacaklı ile

⁴ Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü, ibranamelere ilişkin olarak Sigorta şirketlerine gönderdiği uyarı yazısında, Müsteşarlığa ulaşan şikayetlerden, sigorta şirketlerinin sigortalılara veya lehdarlara sigorta sözleşmelerine dayalı olarak yaptıkları tazminat ödemelerinde, tazminat ödemedi ibraname imzalatmaları veya ibraname imzalamadığı gerekçesiyle tazminat ödemelerinin geciktirilmesi nedeniyle sigortacılık sektöründe yaygın olarak görülen bu yanlış uygulamanın ve bu hususa ilişkin şikayetlerin tekrirüne mahal vermemek açısından bu yazıda belirtilen hususlarda azami dikkat gösterilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Uyarı yazısının devamında ibranamenin borçlunun borcunu ifa ettiğine ve alacaklıya karşı artık herhangi bir yükümlülüğünün bulunmadığına dair bir belge olması nedeniyle, sigorta şirketlerinin sigortalıya veya lehdara ödeme yapmadan önce ibraname imzalatmaması ve ibraname imzalanmadığı gerekçesiyle de ödemelerin geciktirilmemesi hususunun üye şirketlere duyurulması talep edilmiştir. Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü 17.07.1998-46736 tarih ve sayılı yazısı.

⁵ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, E 2014/6175, K 2016/988, T 27.01.2016 kararında “*makbuz ve ibraname*” başlıklı belge ile “*bu tazminatı almakla kendilerini ve zimmelerini kesin ve dönüşümsüz ibra ettim*” şeklinde ibranamenin bulunduğu uyuşmazlıkta, ibranamenin içeriğine göre davacıların davalı nezdinde hiçbir alacaklarının kalmadığını beyan ve tasdik ettiklerinin anlaşılmasına karşın mahkemece, anılan ibraname üzerinde durulmaksızın bilirkişi raporuyla belirlenen tazminat miktarından ödenen paranın mahsubu ile kalan miktardan davalının sorumlu tutulduğu ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur, Legal İçtihat Bankası (Erişim Tarihi 10.02.2023).

⁶ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 16. Hukuk Dairesi, E 2017/945, K 2018/2195, T 19.10.2018’de “*...Dava dosyasına ibraz edilen “Makbuz ve İbraname” başlıklı belge ile, davacının kendi adına asaleten, çocukları adına velayeten “sigorta poliçesi ile ilgili, tazminat bedelini nakden ve defaten aldığını, tarafına yapılan tazminat ödemesi dolayısıyla poliçe şartları yerine getirildiğinden, mevcut poliçe ve bahis konusu hasar nedeniyle sigorta şirketini her türlü talep ve dava haklarından ibra ettiğini, gayrikabili rücu surette beyan ettiğini bildirdiği...*”, şeklindeki ifade ibranamenin kesin mahiyette olduğunu göstermektedir, Legal İçtihat Bankası (Erişim Tarihi 10.03.2023).

⁷ Eugen Bucher, *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil* (2. Auflage, Schulthess 1988) 398; Andreas Von Tuhr und Arnold Escher, *Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts Band II* (Schulthess Polygraphischer Verlag, 1984) 173; Kemal Oğuzman ve Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt 1* (Gözden Geçirilmiş 16. Bası, Vedat Kitapçılık 2018) 542; Ingeborg Schwenzler, *Schweizerisches Obligationenrecht* (Stämpfli, 2006) 493-494; Heinrich Honsell, Nedim Peter Vogt und Wolfgang Wiegand, *Basler Kommentar, Obligationenrecht I, Art 1-529* (5. Auflage, Helbing & Lichtenhahn 2011) 714; Selahattin Sulhi Tekinay vd, *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Filiz Kitabevi, 1993) 985; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (20. Bası, Yetkin Yayınevi 2016) 1296.

borçlunun mevcut bir borcu kısmen veya tamamen ortadan kaldırarak, borçlunun borçtan kurtulmasına ilişkin yapmış oldukları sözleşme ibra sözleşmesidir⁸. Bu sözleşme ile alacaklı, malvarlığının aktifinde yer alan bir alacaktan kısmen veya tamamen vazgeçmekte, borçlu ise herhangi bir ifade bulunmadan borçtan kurtulmakta ve borç sona ermektedir.⁹

Hukuki mahiyeti itibarıyla ibra, iki taraflı bir hukuki işlem, bir sözleşme olduğundan ibra sözleşmesinin alacaklı ile borçlu arasında yapılması şarttır.¹⁰ Alacaklının alacaktan vazgeçmeye ilişkin iradesinin borçlu tarafından kabulü gerekmektedir ki bu husus, TBK m 132’de de borcun tarafların yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılacağı şeklinde açıkça hükme bağlanmıştır. Tasarruf işlemi mahiyetindeki ibra ile alacaklı, alacak hakkında tamamen veya kısmen vazgeçerek mevcut alacak hakkını ortadan kaldırmaktadır.¹¹

İbra ile birlikte alacak ve borç, doğrudan doğruya ve kesin olarak sona erer. Tam ibrada borcun tamamı sona ererken; kısmi ibrada borcun ibra edilen kısmı sona ereceğinden, borçlu borcun ibra edilen kısmı bakımından borçtan kurtulur.¹² Sözleşmede aksine hüküm bulunmadıkça ibra ile asıl alacakla birlikte faiz, rehin, ceza koşulu gibi yan haklar da sona erer.¹³

Karayolları Trafik Kanunu m 111, *Sorumluluğa İlişkin Anlaşmalar* başlığı altında “*Bu Kanunla öngörülen hukuki sorumluluğu kaldıran veya daraltan anlaşmalar geçersizdir. - Tazminat miktarlarına ilişkin olup da yetersiz veya fahiş olduğu açıkça belli olan anlaşmalar veya uzlaşmalar yapıldıkları tarihten başlayarak iki yıl içinde iptal edilebilir*” şeklinde hükme bağlanmış olup, uygulamada sulhname, feragatname, ibraname¹⁴ gibi ifadelerin kullanıldığı görülmekle birlikte işbu belgenin gerçek mahiyetinin ibra sözleşmesi olduğu kanaatine ulaşılmıştır. ZMSS Genel Şartları Ekindeki ifade de bu görüşü desteklemektedir.¹⁵

⁸ Von Tuhr und Escher (n 7) 173; Micheale Eichenberger, *OR Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht*, Herausgeber: Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz, Roland Fankhauser (3. überarbeitete Auflage, Dike, 2016) Art 115, N 1; Oğuzman ve Öz (n 7) 542; Eren (n 7) 1296.

⁹ Eren (n 7) 1296.

¹⁰ Tekinay vd (n 7) 987; İbra iki taraflı, yani borçlu ile alacaklı arasında yapılan bir hukuki işlem, sözleşme olması nedeniyle alacaklının, tek taraflı irade beyanıyla alacaktan vazgeçmesi hukuki sonuç doğurmayacaktır. Dolayısıyla alacaklının vazgeçmeye yönelik beyanının borçlu tarafından kabul edilmesi gerekir. Bir sözleşme olması nedeniyle, sözleşmelerde aranan bütün koşullar ve unsurlar, ibrada da aranacaktır. Ayrıca ibra ile alacaktan vazgeçen alacaklının, tasarruf ehliyetine ve hukuksal işlem ehliyetine sahip olması gerekir, Von Tuhr und Escher (n 7) 173; Eichenberger, OFK (n 8) Art 115, N 1, 2; Bucher (n 7) 401; Eren (n 7) 1297.

¹¹ Eren (n 7) 1297.

¹² Eichenberger, OFK (n 8) Art 115, N 6; Honsell, Vogt und Wiegand (n 7) 716; Tekinay vd (n 7) 989; Eren (n 7) 1299; Oğuzman ve Öz (n 7) 546; BGE 109 II 329.

¹³ Eichenberger, OFK (n 8) Art 115, N 6; Tekinay vd (n 7) 989; Eren (n 7) 1299; Oğuzman ve Öz (n 7) 546.

¹⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E 2018/24, K 2020/78, T 04.02.2020, Legal İçtihat Bankası (Erişim Tarihi 15.04.2023).

¹⁵ ZMSSGŞ Ek-2 m 11.

B. Sigortacıya İbraz Edilmesi Gereken Belgeler ve İbraname

Karayolları Trafik Kanunu'nun "Tazminat ve Giderlerin Ödenmesi" başlıklı m 99 hükmü "Sigortacılar, hak sahibinin zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarıyla belirlenen belgeleri, sigortacının merkez veya kuruluşlarından birine ilettiği tarihten itibaren sekiz iş günü içinde zorunlu mali sorumluluk sigortası sınırları içinde kalan miktarları hak sahibine ödemek zorundadırlar" şeklindedir. Hüküm, 14.4.2016 tarihli ve 6704 sayılı Kanunun 6'ncı maddesiyle, önceki düzenlemede yer alan "kaza veya zarara ilişkin tespit tutanağını veya bilirkişi raporunu" ibaresi "zorunlu mali sorumluluk sigortası genel şartlarıyla belirlenen belgeleri" şeklinde değiştirilmiştir.

Kanaatimizce KTK m 99 hükmünde yapılan bu değişiklikle, hak sahibinin sigorta tazminatını alabilmek için sigortacıya iletmesi gereken belgeler bakımından ZMSSGŞ'na atfı yapılması hukuk güvenliğini zedelemektedir. Bu nedenle ZMSSGŞ ekinde sigorta tazminatını alabilmek için zorunlu olan belgelerin düzenlenmesinin isabetli olmadığı, özellikle zarar görenin korunması açısından sigorta tazminatına kavuşmak isteyen sigortalının, sigortacıya sunacağı belgelerin mutlaka kanunda düzenlenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Ek-6'da tazminat başvurusunda bulunan hak sahipleri tarafından 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 99 uncu maddesi uyarınca ilgisine göre eksiksiz olarak sunulacağı hükme bağlanmıştır.¹⁶ Karayolları Trafik Kanunu m 99 hükmünün göndermesiyle ZMSSGŞ Ek- 6 sigorta tazminatının ödenmesi için sigortacıya ibraz edilmesi zorunlu olan belgeler arasında ibraname bulunmamasına karşın, uygulamada hak sahiplerine, tazminat ödemediği önce ibraname imzalatılmaktadır.

C. Sigortacıya Verilen İbranamelerin Geçerliliği

1. KTK m 111/2 Hükmü Bağlamında İbranamelerin Geçerliliği

a. Genel Olarak

Karayolları Trafik Kanunu m 111 "Sorumluluğa ilişkin anlaşmalar" başlığı altında "Bu Kanunla öngörülen hukuki sorumluluğu kaldıran veya daraltan anlaşmalar geçersizdir. - Tazminat miktarlarına ilişkin olup da, yetersiz veya fahiş olduğu açıkça belli olan anlaşmalar veya uzlaşmalar yapıldıkları tarihten başlayarak iki yıl içinde iptal edilebilir" şeklinde hükme bağlanmıştır.

Çalışmamızın esasını oluşturan KTK m 111/2 hükmü, mehz İsviçre Karayolları Trafik Kanunu (SVG) m 87/2'ye karşılık gelmektedir. Mehz kanun hükmünde, açıkça yetersiz tazminat miktarı belirleyen anlaşmaların akdedilmelerinden itibaren bir yıl içinde iptal edilebileceği hükme bağlanmıştır. İsviçre doktrininde SVG m 87/2 hükmü ile kanun koyucunun, trafik neticesinde zarar gören kişilere, özellikle aldatma, yanılma veya korkutma

¹⁶ RG 20.03.2020/31074.

nedeniyle Borçlar Kanunu kurallarına uygun şekilde sözleşmeyi iptal etme hakkından daha geniş kapsamlı bir koruma sağlamayı amaçladığı ifade edilmiştir.¹⁷

b. KTK m 111/2 Hükümünün Kapsamı

Karayolları Trafik Kanunu m 111/2 zarar gören taraf ile KTK kapsamında tazminattan sorumlu kişi veya kişiler arasında yapılan anlaşmaları kapsadığından; zarar gören ile sigortacı arasında yapılan anlaşmaların bu kapsamda olduğu kabul edilmektedir.¹⁸ KTK m 111/2 bağlamında yapılan anlaşmanın tarafları zarar gören ve tazminat yükümlüsü, işleten veya sigortacıdır. Tazminat yükümlülüğünün tamamına ilişkin anlaşmalar gibi bir kısmına ilişkin anlaşmalar da KTK m 111/2 kapsamında değerlendirilmelidir. Karayolları Trafik Kanunu m 111/2 hükmü zarar gören ile kazadan hemen sonra, yargılama henüz başlamadan önce yapılan anlaşmalar gibi yargılama devam ederken yapılan anlaşmaları da kapsamaktadır.¹⁹

Karayolları Trafik Kanunu m 111/1'de hükme bağlanan sorumluluğu sınırlayan ve ortadan kaldıran anlaşmalar gibi KTK m 111/2'de hükme bağlanan ve tazminat miktarına ilişkin olarak yapılan anlaşmalar da Karayolları Trafik Kanunu'ndan doğan tazminat alacaklarına ilişkin anlaşmalardır. Bu nedenle hak sahibine karşı müştereken ve müteselsilen sorumlu olması gereken, ancak sorumluluğu Borçlar Kanunu'na dayanan tazminat yükümlüleri ile yapılan anlaşmalara KTK m 111/2 (SVG 87/2) hükmünün uygulanması mümkün değildir.²⁰ İbraname kapsamına dahil olmayan tazminatlar bakımından da KTK m 111/2 uygulama alanı bulmayacaktır. Bu hususa ilişkin olarak İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi vermiş olduğu bir kararda isabetli şekilde, taraflar arasında imzalanan ibranamede sürekli - geçici iş göremezlik alacağına yer verilmediği, bu alacaktan açıkça vazgeçildiğine ilişkin bir beyanın bulunmadığı, davalı sigorta şirketi vekilinin cevap dilekçesinde maluliyet zararının ödenmediğini ve yapılan

¹⁷ Philippe Weissenberger, *Kommentar Strassenverkehrsgesetz und Ordnungsbussengesetz* (Dike Verlag 2015) Art 87, N 4. İsviçre Federal Mahkemesi bu konuya ilişkin vermiş olduğu bir kararında, meydana gelen trafik kazasından sonra zarar görenin kazanın meydana gelmesinde kusurlu olduğunu kabul ettiğine ilişkin anlaşma tutanağına sonradan itiraz etmesinin mümkün olduğunu ve bu durumda kusurlu olduğunu kabul eden kişinin temel hatasına düşmesi nedeniyle sözleşmeyi iptal edebileceğini kabul etmiştir, BGE 96 II 25.

¹⁸ Hans Giger, *Strassenverkehrsgesetz mit weiteren Erlassen OFK-Orell Füssli Kommentar* (9. Überarbeitete und Aktualisierte Auflage, 2022) Art 87, N 3; Weissenberger (n 17) Art 87, N 4; benzer şekilde İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 40. Hukuk Dairesi, E 2019/1153, K 2020/3903, T 01.10.2020'de "... Öncelikle davalı sigorta şirketlerinden hasar dosyaları, ödemeye ilişkin belgeler ile bulunduğu ileri sürülen ibranameler getirtilip, ibranamenin hangi davacıya yapılan ödeme nedeniyle düzenlendiği saptanarak, fazlaya ilişkin hakların saklı tutulduğu belirtilen ibranamenin makbuz hükmünde olduğu ve ibranamenin imzasını taşımayan davacı yönünden hüküm ifade etmeyeceği de kabul edilerek, sonucuna göre hukuki durumun belirlenmesi gerekirken, bulunduğu ileri sürülen ibranameler davalı sigorta şirketlerinden getirtilip incelenmeden davanın reddine karar verilmesi doğru kabul edilmemiştir. Bu nedenle davacılar vekilinin dilekçesinde ileri sürdüğü istinaf nedeni isabetlidir. Kararın kaldırılma nedenine göre diğer istinaf sebepleri bu aşamada inceleme dışı bırakılmıştır..." şeklinde karar vermiştir, Legal İçtihat Bankası (Erişim Tarihi 10.04.2023).

¹⁹ Giger (n 18) Art 87, N 3; Weissenberger (n 17) Art 87, N 4; bu yönde bakınız, BGE 56 I 223.

²⁰ Giger (n 18) Art 87, N 3.

ödemenin bakıcı gideri olduğunu açıkça kabul ettiğini de göz önünde bulundurarak, ibranamenin dava konusu alacağı kapsamadığına karar vermiştir.²¹

c. KTK m 111/2 Gereğince İbranamelerin İptal Edilmesinin Şartları

(1) Genel Olarak

Karayolları Trafik Kanunu m 111/2 gereğince tazminat miktarlarına ilişkin olup da, yetersiz veya fahiş olduğu açıkça belli olan anlaşmalar yapıldıkları tarihten başlayarak iki yıl içinde iptal edilebilir. Mevzuatındaki (SVG 87/2) ifadeden farklı olarak, KTK m 111/2’de tazminat miktarına ilişkin fahiş anlaşmalar dışında, yetersiz olduğu açıkça belli olan anlaşmaların da iptal edilebileceği hükme bağlanmıştır.

Hükümde mevzuatından farklı olarak düzenlenen bir diğer husus ise anlaşmaların iki yıllık süre içinde iptal edilmesidir. Mevzuatında anlaşmaların iptali için öngörülen bir yıllık süre KTK m 112/2’de, iki yıl olarak kabul edilmiştir.

Karayolları Trafik Kanunu m 111/2 gereğince sigortacıyla tazminat miktarına ilişkin olarak yapılan ibranamelerin iptal edilebilmesi için anlaşılan miktarın yetersiz veya fahiş olduğunun açıkça belli olması ve ibranamenin yapıldığı tarihten başlayarak iki yıl içinde iptal hakkının kullanılması şarttır.

(2) Yetersiz veya Fahiş Olduğu Açıkça Belli Olan İbranamelerin Varlığı

Karayolları Trafik Kanunu m 111/2 gereğince, yetersiz veya fahiş olduğu açıkça belli olan ibranamelerin iptal edilebileceği mümkün olmakla birlikte; tazminata ilişkin bir ibranamenin ne zaman açıkça yetersiz ne zaman fahiş olacağını kanun koyucu hükme bağlamamıştır.

İsviçre doktrininde tarafların mutabık kaldığı tazminat miktarının açıkça yetersiz sayılıp sayılmayacağına, yargılama durumunda mahkeme tarafından verilecek asgari tutarda bir uzlaşma temelinde karar verilmesi gerektiği ve anlaşmanın imzalandığı andaki koşulların da bu hususta belirleyici olacağı ifade edilmiştir.²² Doktrininde SVG m 87/2 (KTK m 111/2) hükmünün uygulanabilmesi için kararlaştırılan tazminatın uygun miktara kıyasla açıkça yetersiz olması şartı nedeniyle, SVG m 87/2 (KTK m 111/2) hükmünün tazminat miktarında açık ve bariz bir fark olması gerektiği şeklinde yorumlanması gerektiği ve bu farkın da OR m 21 (TBK m 28)’de düzenlenen aşırı yararlanmada edimler arasındaki açık orantısızlık kriterine

²¹ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi, E 2017/1080, K 2018/970, T 01.10.2018; Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, E 2020/396, K 2020/8782, T 21.12.2020’de “... İbra edilen maluliyet nedeni ile dosyada tazminat talep edilen maluliyet nedeni arasında farklılık olduğundan, taraflar arasındaki ödemenin kaynağı olan 18.08.2012 tarihli ibranamenin bu davayı etkilemesi düşünülemez. Bu durumda, KTK’nın 111. maddesindeki düzenlemenin açıkça “anlaşmalar veya uzlaşmalar” a yönelik olduğu, dava konusu edilen maluliyet nedeni hakkında taraflar arasında düzenlenmiş bir ibraname bulunmadığından bu davada 2 yıllık hak düşürücü sürenin uygulanma imkanının söz konusu olmadığı gözetilerek mahkemece işin esasına girilip sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde yanlıgılı gerekçe ile verilen karar doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir...” şeklinde karar vermiştir, Legal İçtihat Bankası (Erişim Tarihi 10.04.2023).

²² Weissenberger (n 17) Art 87, N 4.

karşılık geldiği ve mahkemelerin yetersizlik kriterini uygularken ilke olarak her iki hüküm bakımından da aynı şekilde hareket etmesi ve OR m 21 (TBK m 28)'in uygulanması için gerekli olan ve doktrinde subjektif unsur olarak adlandırılan zarar görenin zor durumda kalması, düşüncesizliği veya deneyimsizliği şartlarının SVG m 87/2 (KTK m 111/2) kapsamındaki talepler bakımından dikkate alınmaması gerektiği ifade edilmiştir.²³

İsviçre doktrininde hakimin kararlaştırılan tazminat miktarının açıkça yetersiz olup olmadığının tespitinde göz önünde bulundurması gereken hususlar şu şekilde ifade edilmiştir: Mahkemeler önüne gelen somut olayda öncelikle bütün durum ve koşulları dikkate alarak nesnel olarak uygun bir tazminat aralığı belirledikten sonra, belirledikleri tazminat miktarını kararlaştırılan tazminat ile karşılaştırmalı ve aradaki farkın kabul edilebilir mahiyette olup olmadığına veya tazminat miktarının açıkça yetersiz görünecek kadar bariz olup olmadığına karar vermelidir. Mahkemeler tazminat tutarını belirlerken, tarafların içinde buldukları durum ve koşulları ve özellikle müzakere sürecinin uzunluğunu da göz önünde bulundurularak tazminat miktarının açık oranda yetersiz olup olmadığı tespit etmeli ve neticede hakim, takdir yetkisini de kullanarak tazminat miktarının fahiş olup olmadığına karar vermelidir.²⁴ Bu hususa ilişkin olarak Federal Mahkeme, 750.000 CHF'lik bir farkın (tazminatın yaklaşık %20 sine tekabül eden) SVG m 87/2 gereğince, sözleşmenin iptali için yeterli olmadığını kabul etmiştir.²⁵

Tazminat miktarının yeterli olup olmadığı sözleşmenin yapıldığı tarihe göre belirlenecektir. Doktrinde isabetli şekilde ifade edildiği üzere, tazminat miktarının yeterli olup olmadığının tespitinde bütün koşullar göz önünde bulundurulmalı; özellikle yapılan anlaşmanın davanın hızlı ve mahkeme dışı çözülmüş olması nedeniyle zarar görene sunmuş olduğu avantajlı durum da dikkate alınmalıdır.²⁶

Yargıtay ise tazminat miktarının açıkça yetersiz olup olmadığının tespitine ilişkin olarak; mahkemece öncelikle bilirkişiden ödeme tarihi itibarıyla davalının sorumlu olduğu miktarın tespitinin istenmesi, bu tespitten sonra yapılan ödemenin açıkça yetersiz olup olmadığının belirlenmesi, açıkça yetersizliğin tespiti halinde ise, rapor tarihindeki verilere göre hesaplama yapılarak, davalı tarafından yapılan ödemenin de faiziyle güncellenerek mahsubu

²³ Weissenberger (n 17) Art 87, N 5; Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, E 2010/7740, K 2011/2870, T 30.03.2011 kararında da ibranamenin iptali için zarar görene (yetersizlik), zarar verene de (fahiş) iddiası ile iptal hakkı tanıdığını ve iptal sebebi olarak objektif bir unsur olan bu yetersizliğin veya fahişliğin açıkça belli olmasının şart olduğunu vurgulamıştır, Legal İçtihat Bankası (Erişim Tarihi 15.05.2023).

²⁴ Weissenberger (n 17) Art 87, N 5.

²⁵ BGE 4C. 219/2001.

²⁶ Giger (n 17) Art 87, N 4.

sonucu ortaya çıkan farka hükmedilmesi gerekirken, eksik ve yetersiz bilirkişi raporuna itibar edilerek hüküm kuran ilk derece mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir.²⁷

(3) İki Yıl İçinde İptal Hakkının Kullanılması

Karayolları Trafik Kanunu m 111/2’de anlaşma ve uzlaşmalar için öngörülen iptal süresi mehaz kanundan farklı şekilde iki yıl olarak düzenlenmiştir. Hükümde düzenlenen bu sürenin hukuki mahiyeti hak düşürücü süre olup, iki yıllık süre içinde iptal hakkını kullanmayan tarafın iptal hakkı ortadan kalkacaktır.²⁸ İki yıllık süre KTK m 111/2’den de açıkça anlaşıldığı üzere anlaşmanın yapıldığı tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır.

Hükümde yer alan iptal hakkı bozucu yenilik doğuran hak olması sebebiyle, tek taraflı ve varması gereken irade beyanı ile kullanılabilir.²⁹ Bu nedenle iptal hakkının kullanılması için ayrı bir dava açılması şart değildir. Yargıtay da KTK m 111/2 hükmünden yararlanabilmek için ibra belgesinin iptalinin açıkça ve ayrıca istenmesine gerek olmaması nedeniyle, iptal hakkının dava sırasında ileri sürülmesinin mümkün olduğu yönünde karar vermiştir.³⁰ Konuya ilişkin başka bir kararda Yargıtay, KTK m 111/2 hükmünden yararlanmak için ibra belgesinin iptalini açıkça veya ayrıca istenmesine gerek olmadığını vurguladıktan sonra, iptal hakkının dava sırasında ileri sürülebileceğini ve yapıldığı tarihten itibaren 2 yıl içinde hükümlerinin kabul edilmediğine ilişkin bir irade açıklamasının da yeterli olduğunu isabetli şekilde kabul etmiştir.³¹

d. Sigortacıya Yetersiz Tazminat Ödemeleri Karşılığında Verilen İbranamelerin Hükümü

Yargıtay uygulamasında yetersiz tazminat ödemeleri karşılığında sigortacıya verilen ibranamelerin makbuz³² hükmünde olduğu kabul edilmektedir.³³ Yargıtay, davalı sigorta şirketi

²⁷ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, E 2012/12049, K 2013/13564, T 08.10.2013, benzer yönde ödeme tarihi verilerine göre hesaplama yaptırılarak, bulunacak gerçek destek zararı miktarı ile davacılar ödenecek tazminat miktarı karşılaştırıldıktan sonra kısmi ödemenin KTK 111 maddesi de dikkate alınarak yetersiz olup olmadığına karar verilmesi gerektiğine ilişkin karar için bakınız, Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, E 2011/2773, K 2012/4375, T 10.04.2012, Legal İçtihat Bankası (Erişim Tarihi 10.04.2023).

²⁸ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, E 2014/6175, K 2016/988, T 27.01.2016; Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, E 2016/14362, K 2019/5911, T 13.05.2019; İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 40. Hukuk Dairesi, E 2019/1803, K 2021/631, T 20.04.2021, Legal İçtihat Bankası (Erişim Tarihi 10.04.2013).

²⁹ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi E 2015/14904, K 2017/10387, T 13.11.2017’de “... İbra belgesinin iptalinin açıkça ve ayrıca istenmesine gerek olmayıp dava sırasında bu husus ileri sürülebileceği gibi, yapıldığı tarihten itibaren 2 yıl içinde hükümlerinin kabul edilmediğine dair bir irade açıklamasının da yeterli olduğu...” yönünde karar vermiştir, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi 09.06.2023).

³⁰ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, E 2021/12871, K 2022/7059, T 07.04.2022, Legal İçtihat Bankası (Erişim Tarihi 10.04.2023).

³¹ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, E 2010/7740, K 2011/2870, T 30.03.2011; Yargıtay 17. Hukuk Dairesi E 2014/6175, K 2016/988, T 27.01.2016, Legal İçtihat Bankası (Erişim Tarihi 10.04.2023).

³² Doktrinde makbuz, alacaklının belirli bir edimi teslim aldığı gösteren yazılı açıklama şeklinde tarif edildikten sonra, alacaklı tarafından imzalanarak düzenlenen makbuzun, alacaklı tarafından borçluya verilmesi ile borçlunun ifayı ispatlama imkanına kavuşacağı ve makbuzun edimin yerine getirilmesi sırasında verilebileceği gibi öncesinde veya sonrasında da verilebileceği, ayrıca makbuzun bilgi (tasavvur) açıklaması mahiyetinde bir belge olduğu kabul edilmektedir, Mustafa Alper Gümüş, ‘Makbuz Verilmesi ve Borç Senedi İadesine Bağlı Yasal Karineler’ (2011) 17 [1-2] MÜHFHAD 351, 351.

³³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E 2018/24, K 2020/78, T 04.02.2020, Legal İçtihat Bankası (Erişim Tarihi

tarafından yapılan yetersiz veya fahiş olduğu açıkça belli olan anlaşmaların geçersiz sayılması gerektiğini, bu anlamda zararın gerçek miktarı tespit edildikten sonra hüküm tesis edilmesinin; ibra sözleşmesinde belirlenen miktar ile zarar arasında fark bulunması durumunda, bir diğer ifadeyle ibra sözleşmesinde belirlenen tazminatın yetersiz olması durumunda verilen ibranamenin makbuz hükmünde olduğunu kabul etmiştir.³⁴

Yargıtay bir belgenin ibra sözleşmesi mi yoksa makbuz niteliğinde mi olduğu, diğer deyişle, borcun sona ermesine mi neden olduğu, yoksa borçtan belli bir miktarın indirilmesi olarak mı değerlendirileceği hususunun, TMK m 2 kapsamında değerlendirilmesinin ve esas alacak ve tazminat miktarı ile ibra belgesi verilmesine neden olan alacak arasında açık oransızlık bulunması halinde bu belgenin makbuz olarak kabul edilmesinin ve neticede davalı tarafından yapılan ödemelerin miktarı tespit edilmek suretiyle, tazmin edilecek miktar ile davalı tarafından yapılan ödemelerin miktarı arasında açık oransızlık bulunup bulunmadığı tespit edildikten sonra sonuca varılması gerektiğine karar vermiştir.³⁵ Benzer şekilde Bölge Adliye Mahkemesi de ödenmesi gereken tazminat miktarı ile ödenmiş olan miktar arasında fahiş fark olduğunun saptanması halinde, davacı tarafından daha önce verilen ibranamenin makbuz hükmünde olduğunun kabul edilmesi gerektiğini vurguladıktan sonra, rapor tarihindeki verilere göre tazminat hesabı yapılmasını ve zarar ve yararın denkleştirilmesi ilkesi gereğince davalı tarafından yapılan ödemeye hesap tarihine kadar geçen süre için yasal faiz uygulanmak suretiyle bulunacak güncel ödeme tutarının hesaplanan zarar tutarından mahsup edilmesi gerektiğine hükmetmiştir.³⁶

Doktrinde Yargıtay'ın iş hukukunda düzenlenen ibra sözleşmelerinde kullandığı makbuz hükmünün, yetersiz ya da fahiş olduğu tespit edilen ibra sözleşmeleri bakımından

10.04.2013).

³⁴ Yargıtay 17. Hukuk Dairesi E 2018/4028, K 2019/1197, T 11.02.2019'da "...Davaya konu kaza nedeniyle davacıda oluşan iş gücü kaybı oranı ile zararın belirlenmesinden önceki aşamada, davalı sigortacı tarafından yapılan ödeme nedeniyle verilen ibranameye konu bedelin yetersiz olduğunun davacı tarafça iddia edildiği; 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 111/2. Maddesi gereği, ibra tarihinden sonraki 2 yıl içinde yetersizlik iddiasının ileri sürüldüğü; zarar ile kapsamı belli olmadan verilen ibranamenin ancak makbuz hükmünde olduğu dikkate alındığında, önceki davada verilen kararın kesin hüküm teşkil etmemesine..." karar verildiği görülmüştür, Yargıtay 17. Hukuk Dairesi, E 2015/9066, K 2018/3714, T 02.04.2018 tarihli kararında "... dosya içindeki bu belgenin içeriği gözetildiğinde davacı ile aracın ZMMS sigortacısı arasında düzenlenen bu belge makbuz hükmünde olup, davalıların meydana gelen zarar sebebiyle tüm sorumluluğunu bertaraf eder mahiyette değildir. Kaldı ki Karayolları Trafik Kanunu'nun 111. Maddesinde hukuki sorumluluğu kaldıran veya daraltan anlaşmaların geçersiz olduğu; tazminat miktarlarına ait olup da, yetersiz veya fahiş olduğu açıkça belli olan anlaşmalar veya uzlaşmaların yapıldıkları tarihten başlayarak iki yıl içinde iptal edilebileceği düzenlenmiştir. Davacı ile sigortacı arasında düzenlenen belgenin tarihi olan 06.08.2013 ile dava tarihi olan 05.06.2014 tarihi de dikkate alındığında 2 yıllık sürenin geçmediği de anlaşılmaktadır. Bu durumda, mahkemece davacının talep hakkı olduğu kabul edilerek, işin esasına girilmek suretiyle, davacının gerçek zararı belirlenerek yapılan bu ödemenin de zarar düşülmesi ve hasıl olacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken hatalı gerekli ile yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmayıp bozulmasına..." karar verilmiştir, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi 09.06.2023).

³⁵ Yargıtay 17. HD E 2010/3778, K 2011/3493, T 14.04.2011, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi 09.06.2023).

³⁶ Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 26. Hukuk Dairesi, E 2019/384, K 2021/1125, T 10.06.2021, Legal İçtihat

uygulanması eleştirilmiştir. Bu görüşe göre hizmet sözleşmelerinde ibrayı düzenleyen TBK m 420/3 de “*Hakkın gerçek tutarda ödendiğini ihtiva etmeyen ibra sözleşmeleri veya ibra beyanını muhtevi diğer ödeme belgeleri, içerdikleri miktarla sınırlı olarak makbuz hükmündedir. Bu hâlde dahi, ödemelerin banka aracılığıyla yapılmış olması zorunludur*” açıkça hakkın gerçek tutarda ödendiğini ihtiva etmeyen ibra sözleşmelerinin içerdikleri miktarla sınırlı olarak makbuz hükmünde olduğu düzenlenmesine karşın KTK m 111/2’de buna ilişkin bir düzenleme bulunmadığı; KTK m 111/2 uyarınca ibra sözleşmelerinin iptali talebiyle açılan davalarda yetersizlik ya da fahişlik incelemesi yapılmaksızın ve sözleşmenin iptaline karar vermeksizin geçerli olan bir ibra sözleşmesinin hukuki niteliğinin makbuz olarak değerlendirilmesinin mümkün olmayacağı ifade edilmiştir.³⁷

2. Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Kapsamında Sigortacıya Verilen İbranamelerin Durumu

Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nda ibranameye ilişkin düzenleme 04.12.2021 tarihli ve 31679 sayılı Resmî Gazete ile yapılan değişiklikle getirilmiştir. ZMSSGŞ EK-2 m 11 “*İbraname olsun ya da olmasın sigorta şirketi tarafından önceden ödeme yapılmış bir tazminat uyuşmazlık olması durumunda tazminat ödeme tarihi hesap tarihi kabul edilerek (ödemeye tarihindeki ücretler ve ödeme tarihinde yürürlükte olan mevzuata uygun ödemeye esas kriterler dikkate alınarak) tazminat hesabı yapılır ve hesaplanan tazminat ile yapılan ödeme tutarı karşılaştırılır. Hak sahibi lehine fark çıkması durumunda güncel veriler üzerinden yeniden hesaplama yapılır. Bu tutardan, geçmişte yapılan ödemenin hesap tarihindeki değeri düşülerek kalan tutar hak sahibine ödenir*” şeklinde hükme bağlanmıştır.

ZMSSGŞ Ek-2 m 11 düzenlemesi ile sigorta şirketleri tarafından ibraname alınarak yapılan tazminat ödemesine ilişkin bir uyuşmazlığın varlığı halinde, tazminat ödeme tarihi hesap tarihi kabul edilerek, ödeme tarihindeki ücretler ve ödeme tarihinde yürürlükte olan mevzuata uygun ödemeye esas kriterler dikkate alınarak tazminat hesabının yapılacağı, hesaplanan tazminat ile yapılan ödeme tutarı arasında hak sahibi lehine fark çıkması durumunda güncel veriler üzerinden yeniden hesaplama yapılacağı ve bu tutardan geçmişte yapılan ödemenin hesap tarihindeki değeri düşülerek kalan tutarın hak sahibine ödeneceği hükme bağlanmıştır.

3. Genel Hükümlere Göre Sigortacıya Verilen İbranamelerin Geçerliliği

a. Genel Olarak

Diğer bütün sözleşmelerde olduğu gibi ibra sözleşmesinin de geçerli olması için tarafların karşılıklı irade beyanlarının ibra sebebi üzerine uyuşması gerekir. Bu sözleşmenin zorunlu unsurlarını alacaklı ve borçlunun belirli bir alacağı ortadan kaldırma iradeleri oluşturur. Taraflar bu iradelerini açıkça beyan edebilecekleri gibi, örtülü olarak da beyan edebilirler. İbra

Bankası (Erişim Tarihi 10.04.2023).

³⁷ Gülşah Yılmaz, ‘Sigorta Şirketleri ile Yapılan İbra Sözleşmelerinin Karayolları Trafik Kanunu m. 111/2 Uyarınca İptali’ (2018) 83 İzmir Barosu Dergisi 59, 66–69.

sözleşmesinde ibra edilen borcun bütün kapsamıyla kesin olarak belirtilmesi gerektiğinden, genel ifadeler ile içeriği tam ve belli olmayan ibra sözleşmelerinin dar yorumlanması gerektiği doktrinde isabetli şekilde ifade edilmiştir.³⁸

Türk Borçlar Kanunu m 132’de borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulmuş olsa bile borcun tarafların şekle bağlı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabileceği hükme bağlanmıştır. Bu hüküm gereğince, borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulmuş olsa dahi ibra, şekle bağlı olmadan yapılabilir.³⁹ Şekil serbestisi kısmi ibrada geçerli olduğu gibi tam ibrada da geçerlidir. Her ne kadar kural olarak ibra bakımından kanun koyucu TBK’da şekil serbestisi prensibini kabul etse de usul hukukunda şekil ispat şartı olarak öngörülmüşse ibra da ancak bu şekilde ispat edilebilir.⁴⁰

Sigortacıyla akdedilen ibra sözleşmeleri kapsamında sigortacıya verilen ibranameler, yanılma, aldatma, korkutma veya aşırı yararlanma sebeplerine dayanarak iptal edilebilir. Yargıtay da konuya ilişkin vermiş olduğu bir kararda,⁴¹ bir araç hasarında sigorta şirketi tarafından yapılan ödemeye ilişkin olarak, alınan ek raporda belirlenen miktar ile şirket tarafından ödenen miktar arasında “önemli bir orantısızlık bulunmadığını” bu nedenle sigorta şirketi tarafından yapılan ödemeyi kabul ederek sigorta şirketine ibraname veren davacının, müzayaka halinde olduğu ve müzayaka altında yapılan ödemeyi kabul ettiği hususlarını kanıtlanamaması gerekçesiyle davanın reddine karar veren ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır.

b. İbranamelerin Genel İşlem Koşulları Bakımından Değerlendirilmesi

(1) Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu m 20/I’de genel işlem koşulları “Genel işlem koşulları, bir sözleşme yapılırken düzenleyen, ileride çok sayıda benzer sözleşmede kullanmak amacıyla, önceden tek başına hazırlayarak karşı tarafa sunduğu sözleşme hükümleridir” şeklinde hükme bağlanmıştır. Sözleşmede yer alan bir şartın genel işlem koşulu sayılabilmesi için bu koşulların ileride çok sayıda benzer sözleşmelerde kullanılmak amacıyla hazırlanması; sözleşme koşullarının sözleşmenin bir tarafınca önceden tek yanlı olarak hazırlanması ve karşı tarafa

³⁸ Eren (n 7) 1298.

³⁹ Von Tuhr und Escher (n 7) 174; Bucher (n 7) 402; Schwenger (n 7) 494; Honsell, Vogt und Wiegand (n 7) 716; Eichenberger, OFK (n 7) Art 115, N 4; Tekinay vd (n 7) 988; Oğuzman ve Öz (n 7) 542; Eren (n 7) 1299; BGE 111 II 143.

⁴⁰ Bucher (n 7) 402; Eren (n 7) 1299; Oğuzman ve Öz (n 7) 543.

⁴¹ Yargıtay 11. HD E 2004/9620, K 2005/6306, T 16.06.2005’te “... araçta ek raporla belirlenen rakam da dahil olmak üzere meydana gelen toplam hasar miktarının 23.143.111.500 TL olduğu, davacıya ödenen 20.004.138.00 TL ile bu rakam arasında önemli bir orantısızlık bulunmadığı, davacının yapılan ödemeyi kabul ederek karşılığında ibraname verdiği, davacının müzayaka halinde olduğu ve müzayaka altında yapılan ödemeyi kabul ettiği hususlarının da kanıtlanamadığı gerekçesiyle davanın reddine karar veren ilk derece mahkemesi kararının onanmasına...” karar verilmiştir, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası (Erişim Tarihi 09.06.2023).

sunulması; hazırlanan sözleşme koşullarının genel ve soyut nitelikte olması ve nihayet sözleşme koşullarının taraflar arasında kurulan sözleşmenin kapsamı içinde genel hükümler arasında bulunması gerekir.⁴²

Türk Borçlar Kanunu m 20/I gereğince, bu koşulların sözleşme metninde veya ekinde yer alması, kapsamı, yazı türü ve şekli bu koşulların genel işlem koşulu olarak nitelendirilmesinde önem arz etmemektedir. Bu hüküm gereğince, önceden hazırlanan koşulların çok kapsamlı veya bir ya da birkaç cümleden oluşması bu koşulların genel işlem koşulu olarak nitelendirilmesine engel teşkil etmez.⁴³ Genel işlem koşullarının varlığı halinde sözleşmenin karşı tarafı, kendisine göre daha üstün konumda bulunan tarafın kendisine sunduğu sözleşme muhtevasına müdahale etme imkanından yoksundur.⁴⁴

Kanaatimizce sigortacı tarafından düzenlenen ve hak sahiplerinin sigortacıyı ibra ettiği sözleşmelerin, sigorta sözleşmesinden sonraki aşamada düzenlenmesi ve sigorta sözleşmesinin devamı ve eki mahiyetinde olması, bu ibranamelere ilişkin sözleşmelerin genel işlem koşulu olarak kabul edilmesine engel değildir. Hal böyleyken uygulamada sigortacıya verilen ibranamelerin KTK m 111/2 hükmü dışında, irade sakatlığı ve özellikle aşırı yararlanma hükümleri kapsamında geçerli olup olmadığı incelenmiş, tespit edebildiğimiz kadarıyla hiçbir Yargıtay kararında sigortacı tarafından düzenlenerek sigortalı veya lehdara sigorta tazminatına ulaşması için sunulan ibranameler genel işlem koşulu denetimine tabi tutulmamıştır.

Sigorta tazminatını talep eden ve tazminat alacağına hak kazanan kişilerin sigortacıya vermiş oldukları ibranameler bakımından genel işlem koşulu denetimi hususunda temelde ikili bir ayırım yapılabilir. Hak sahiplerinin tüketici olması ve olmaması durumunda sigortacıya verilen ibranamelere ilişkin uygulanacak hükümler farklılık arz edecektir. Bu nedenle çalışmanın bundan sonraki kısmında hak sahiplerinin tüketici olması ve olmaması durumlarına göre sigortacıya verilen ibranameler, ayrı başlıklar altında incelenecektir.

(2) Hak Sahiplerinin Tüketici Olduğu Sözleşmelerde Sigortacıya Verilen İbranamelerinin Denetlenmesi

i. Genel Olarak

Sigorta ettirenin tüketici olması ihtimalinde sigortacıya verilen ibranamelerin geçerliliği sorunu uygulamada oldukça göz ardı edilen hususlardandır. Tüketicinin Korunması Hakkında

⁴² Galip Servet Akman, *Sorumsuzluk Anlaşması* (Sulhi Garan Matbaası, 1976) 88; Oğuzman ve Öz (n 7) 161; Sevilay Uzunallı, 'Genel İşlem Şartlarının Haksız Rekabet Hükümleriyle Denetlenmesi' (2013) LXXI [2], İÜHFM 383, 383; Genel işlem koşullarının unsurlarına ilişkin ayrıntılı bilgi için bakınız, Ayşe Havutçu, '6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun Genel İşlem Şartlarına İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi' (2011) 4, İzmir Barosu Dergisi, 23, 33 vd; Umut Yeniocak, 'Borçlar Kanunu Hükümlerine Göre Genel İşlem Koşullarının Yargısal Denetimi' (2013) 107 Türkiye Barolar Birliği Dergisi 75, 78 vd.

⁴³ Havutçu (n 42) 35.

⁴⁴ İsmail Atamulu, 'Genel İşlem Şartlarında Şahsi (Bireysel) Anlaşmanın Mevcudiyetini İspat Yükü' (2018) XIII (1) ERÜHFD 101, 108; bu konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bakınız, Baki İlkey Engin, 'Türk Hukukunda Tüketicinin Genel İşlem Koşullarına Karşı Korunması' (2010) Banka ve Tüketici Hukuku Sorunları Sempozyumu 75 vd.

Kanun m 3’de tüketici, ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişi olarak tarif edildikten sonra; tüketici işlemi, mal veya hizmet piyasalarında kamu tüzel kişileri de dahil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına ya da hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında kurulan, eser, taşıma, simsarlık, sigorta, vekalet, bankacılık ve benzeri sözleşmeler de dahil olmak üzere her türlü sözleşme ve hukuki işlem olarak tarif edilmiştir.⁴⁵

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m 3’de de açıkça düzenlendiği üzere, sigorta sözleşmeleri sigortalının tüketici olması durumunda tüketici işlemi mahiyetinde olduğundan, kanaatimizce tüketicilerle akdedilen sigorta sözleşmeleri ve özellikle sigortacıya verilen ibranameler de tüketici işlemi kapsamında değerlendirilmelidir.

Uygulamada sigorta şirketleri tarafından düzenlenen ibranameler, hak sahiplerinin sigorta tazminatına ulaşılabilmesi için bir araç olarak kullanılmakta ve ibranameleri imzalamaması ihtimalinde sigorta tazminatına kavuşamayacağını düşünen hak sahipleri, iş bu ibranameleri imzalamak durumunda kalmaktadırlar.⁴⁶

ii. Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kapsamında Sigortacıya Verilen İbranamelerini Geçerliliği

Hak sahibinin tüketici olması durumunda sigortacıya verilen ibranameler bakımından üzerinde durulması gereken ilk husus, bu ibranamelerin haksız şart denetimine tabi olup olmayacağını tespitidir. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m 5/1’de haksız şart, “*Haksız şart; tüketiciyle müzakere edilmeden sözleşmeye dâhil edilen ve tarafların sözleşmeden doğan hak ve yükümlülüklerinde dürüstlük kuralına aykırı düşecek biçimde tüketici aleyhine dengesizliğe neden olan sözleşme şartlarıdır*” şeklinde tarif edilmiştir.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m 5/3’te ise bir sözleşme şartının önceden hazırlanmış ve standart sözleşmede yer alması nedeniyle tüketici içeriğine etki edememişse, o sözleşme şartının tüketiciyle müzakere edilmediği kabul edilmiş ve sözleşmeyi düzenleyen, bir standart şartın münferiden müzakere edildiğini iddia ediyorsa bunu ispatla yükümlü olduğu hükme bağlanmıştır. Bu nedenle kanaatimizce matbu şekilde sigortacı tarafından düzenlenen ve tüketiciye sunulan ibranameler bakımından da sigortacının ibra edilmesi şartlarının müzakere edildiğini iddia eden sigortacının bunu ispat etmesi, aksi takdirde iş bu ibranamelerin haksız şart olarak kabul edilmesi gerekmektedir.

⁴⁵ Tüketici işlemi kavramına ilişkin ayrıntılı bilgi için bakınız, Mehmet Bahtiyar ve Levent Biçer, ‘Adi İş, Ticari İş, Tüketici İşlemleri Ayrımı ve Bu Ayrımın Önemi’ Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan (2012) s. 396, 397.

⁴⁶ Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü 17.07.1998-46736 tarih ve sayılı “... Müsteşarlığımıza ulaşan şikayetlerden, sigorta şirketlerinin sigortalılara veya lehtarlar sigorta şirketlerinin sigortalılara veya lehtarlar sigorta sözleşmelerine dayalı olarak yaptıkları tazminat ödemelerinde tazminat ödemedi ibraname imzalattıkları veya ibraname imzalanmadığı gerekçesiyle tazminat ödemelerini geciktirdikleri anlaşılmaktadır. Bu nedenle, sigorta şirketlerinin sigortalıya veya lehtara ödeme yapmadan önce ibraname imzalatmaması ve ibraname imzalanmadığı gerekçesiyle de ödemelerin geciktirilmemesi...” şeklinde duyuru yayınlamıştır.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m 5/5'te ise faaliyetlerini, kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütmekte olan kişi veya kuruluşların hazırladıkları sözleşmelere de niteliklerine bakılmaksızın tüketici sözleşmelerinde haksız şartlara ilişkin bu hükmün uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Sigorta şirketlerinin faaliyetlerini kanun ve yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütmeleri nedeniyle sigorta şirketleri tarafından hazırlanan sözleşmelere ve bu anlamda ibranamelere de tüketici sözleşmelerinde haksız şartlara ilişkin hükmün uygulanacağı şüphe götürmez.

Neticede uygulamada sigorta şirketleri lehine verilen ibranameler matbu şekilde tüketiciye sigorta tazminatının ödenmesi için sunulmakta ve hak sahibi tüketici, iş bu tazminata bir an önce kavuşmak maksadıyla kendine sunulan ibranameleri imzalamak zorunda kalmaktadır. Bu nedenle hak sahibi tüketicinin imzaladığı ibranamelerin tüketici hukuku bakımından haksız şart mahiyetinde olduğu şüphe götürmeyeceği gibi verilen bu ibranamelerin TKHK m 5 uyarınca kesin olarak hükümsüz olduğu kabul edilmelidir. Zira tüketici tarafından hiçbir şekilde müzakere edilme olanağı bulunmayan ve tüketiciye sunulan ibra sözleşmelerini geçerli kabul etmek, tüketici hukukunun temel prensiplerine ve tüketiciyi koruma ilkesine açıkça aykırı olacaktır.

iii. Hak Sahiplerinin Tüketici Olmadığı Sözleşmelerde Sigortacıya Verilen İbranamelerinin Genel İşlem Koşulları Bakımından Denetlenmesi

Tüketici olmamaları nedeniyle TKHK himayesine ve dolayısıyla haksız şart denetimine tabi olmayan tüketici sözleşmeleri dışında kalan sigorta sözleşmelerinde ibranamelerin geçerliliği sorunu çalışmamız bakımından önem arz eden hususlardan biridir. Sigorta ettiren sigorta şirketine karşı adi borçlu olabileceği gibi tacir de olabilir. Bu durumda tüketici dışında kalan bu adi borçlular ve tacirler bakımından Türk Borçlar Kanunu hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı, dolayısıyla bu ibranamelerin genel işlem koşulları denetimine tabi olup olmayacağı sorunu oldukça önem arz etmektedir.

Sigortacının muhatabı olan tüketici ve tacir olmayan kişiler bakımından TBK'nın genel hükümlerinin, dolayısıyla genel işlem koşullarına ilişkin hükümlerin, sigortacıya verilen ibranameler bakımından uygulanacağına ilişkin herhangi bir tereddüt bulunmamakla birlikte, TBK'nın genel işlem koşullarına ilişkin hükümlerinin tacirler bakımından uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin doktrinde farklı fikirler ileri sürülmüştür.

Doktrinde bu hususta ileri sürülen ilk fikre göre tacirler arasında kurulan genel işlem koşullarını içeren sözleşmelerde tacirlerin tüketici gibi TBK anlamında düzenleyenin karşı tarafı olarak yazılmamış sayılma veya kesin hükümsüzlük yaptırımı ile korunmaya ihtiyacı bulunmamaktadır. Bu fikre göre, genel işlem koşullarına ilişkin TBK düzenlemesinin temel amacı, sosyal adalet düşüncesi ile zayıfın korunması olduğundan, TBK'nın genel işlem koşullarına ilişkin hükümlerinin ticari sözleşmeler bakımından uygulanmaması gerekir. Bu görüş taraftarlarına göre TBK m 20/son "*Genel işlem koşullarıyla ilgili hükümler, sundukları hizmetleri kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütmekte olan kişi ve kuruluşların hazırladıkları sözleşmelere de, niteliklerine bakılmaksızın uygulanır*" hükmünün

amacı, düzenleyen bakımından kanunun uygulanmasını genişletmektir. Neticede tacirler arasındaki ilişkilerle ilgili olarak TTK m 54 ve devamında hükme bağlanan haksız rekabete ilişkin özel hükümlerin varlığı, bu uyuşmazlıklara TBK hükümlerinin uygulanmasına engel teşkil etmektedir. Bu nedenle genel işlem koşullarına ilişkin TBK hükümlerinin ticari sözleşmelerde uygulanması mümkün olmadığı gibi, TTK m 20 vd hükümleri ile TTK m 54 vd hükümleri yarışmaz.⁴⁷

Bu hususta ileri sürülen diğer bir fikre göre 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan genel işlem koşullarına ilişkin hükümlerde kişi bakımından uygulama alanı ile ilgili olarak bir sınırlama yapılmadığından; genel işlem koşullarına ilişkin düzenlemeler tacirler bakımından da uygulama alanı bulur.⁴⁸ Bu görüş taraftarlarına göre 6098 sayılı TBK'nın ilgili hükümleri sözleşmeyi düzenleyen karşı tarafı tacir olsun veya olmasın herkese uygulanır. Bu görüş taraftarlarına göre genel işlem koşullarını ihtiva eden bir uyuşmazlık söz konusu ve sözleşmenin karşı tarafı tüketici dışında bir kimse ise (tacir, tüketici olmayan alıcı vs) sadece Türk Borçlar Kanunu'nun genel işlem koşulları ile ilgili hükümleri (m 20-25) uygulanacak, 4077 sayılı Kanun hükümleri hiçbir şekilde uygulama alanı bulamayacaktır.⁴⁹

Kanaatimizce de TBK m 20 ve devamı hükümleri incelendiğinde, kanun koyucunun mehaz Alman hukukunun aksine hükmün uygulanacağı kişiler bakımından bir sınırlama getirmemesi, sigortacının muhatabı olan ve tüketici olmayan kişiler bakımından sigortacı ile yapılan ibra sözleşmelerinin TBK m 20 ve devamında hükme bağlanan genel işlem koşulları denetimine tabi tutulması gerekmektedir. Bu nedenle sigortacı tarafından tazminat hakkı sahiplerine imzalatılan ibranameler bakımından genel işlem şartı denetimi yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

4. De Lege Feranda Önerimiz

Yukarıda ayrıntılı şekilde izah edildiği üzere KTK m 111/2'nin uygulamasına ilişkin olarak gerçek zarar miktarı ile ödenen tazminat miktarı arasındaki farka göre ikili bir ayırım yapıldığı görülmektedir. Sigortacının hak sahibine ödediği tazminat ile gerçek zarar arasında fahiş fark bulunması halinde sigortacıya verilen ibranameler KTK m 111/2'de hükme bağlanan diğer şartların da gerçekleşmesi kaydıyla iptal edilirken; sigortacı tarafından hak sahibine yapılan tazminat ödemesi ile gerçek zarar arasında fahiş fark bulunmamakla birlikte, yapılan

⁴⁷ O. Gökhan Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt V/1, 1, Temel Kavramlar Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri* (Genişletilmiş 2. Baskı Seçkin Yayıncılık 2019).

⁴⁸ Havutçu (n 42) 31; Murat Aydoğdu, '6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda Düzenlenen Genel İşlem Koşullarının Kişi Bakımından Uygulama Alanı' (2013) 8 Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 571, 573; Doktrinde "Haksız şarta ilişkin hükümlerin sadece tüketicilere, haksız rekabete ilişkin hükümleri tacirlere, tüketicilere ve esnaflara; genel işlem koşullarına ilişkin hükümlerin ise tüketicilere, tacirlere ve esnafa uygulanabileceği; haksız şarta ilişkin hükümlerin ise tüketici dışındaki kişilere uygulanmasının mümkün olmadığı" ifade edilmiştir, Bahtiyar ve Biçer (n 45) 429.

⁴⁹ Oğuzman ve Öz (n 7) 170; Aydoğdu (n 48) 592.

tazminat ödemesinin yetersiz olması durumunda ise sigortacının yapmış olduğu ödemenin makbuz hükmünde olduğunun kabul edildiği görülmektedir.

Kanaatimizce KTK m 111/2 hükmünde değişiklik yapılarak mehaz İsviçre Karayolları Trafik Kanunu'nda olduğu gibi açıkça yetersiz tazminat miktarlarına ilişkin sözleşmelerin iptal edilebileceği hükme bağlanmalıdır. İsviçre doktrininde de isabetli şekilde ifade edildiği üzere SVG m 87/2 (KTK m 111/2) hükmünü getiren kanun koyucunun amacı, trafik kazası neticesinde zarar gören kişilere genel hükümlerle tanınan aldatma, yanılma veya korkutma nedeniyle sözleşmeyi iptal etme hakkından daha geniş bir kapsamlı koruma sağlamaktır. Bu nedenle sadece tazminat miktarının açıkça yetersiz olması durumunda verilen ibranamelerin iptali gündeme gelmelidir ki aksinin, yani açıkça yetersiz (fahiş) olmayan ancak yetersiz olan ödemelere ilişkin ibra sözleşmelerinin de iptal edilebileceğinin kabulü, yapılan ibra sözleşmelerine hiçbir hukuki sonuç bağlamamak anlamına gelecektir.

Karayolları Trafik Kanunu m 111/2'ye ilişkin *de lege feranda* önerimizi sunduktan sonra sigorta şirketi tarafından yapılan yetersiz ödemelerin akıbeti üzerinde de durmakta fayda vardır. Kanaatimizce her ne kadar Yargıtay sigorta şirketleri tarafından yapılan yetersiz ödemeler karşılığında hak sahiplerinden alınan ibranamelerin makbuz hükmünde olduğunu kabul etse de; sigortacının yaptığı ödeme karşısında sigortacıya ibraname verilmesi ve sonrasında yapılan tazminat ödemesinin yetersiz olduğunun tespit edilmesi durumunda sigortacıya verilen ibranamenin makbuz olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Daha önce de ayrıntılı şekilde ifade edildiği üzere makbuz, alacaklının belirli bir edimi teslim aldığını gösteren yazılı açıklama olup, makbuzun bilgi (tasavvur) açıklaması mahiyetinde bir belge olmasına karşın; tasarruf işlemi mahiyetinde olan ibra ile borç sona ermektedir.

Kanaatimizce mevcut KTK m 111/2 hükmünün uygulanmasında yetersiz tazminat ödemeleri karşısında sigortacıya verilen ibranameleri makbuz olarak kabul etmek yerine kısmi ibra olarak kabul etmek, borçlar hukukunun genel ilkelerine daha uygun olacaktır. Sigortacı tarafından tazmin edilen yetersiz ödemelerinin kısmi ibra olarak kabul edilmesi sonucunda borcun ibra edilen kısmı sona erecek ve taraflar arasında daha önceden yapılan ibra sözleşmesine de hukuken bir değer izafe edilmiş olacaktır.

Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarına 04.12.2021 tarihli ve 31679 sayılı Resmî Gazete ile eklenen Ek-2 m 11'de sigortacıya ibraname verilmiş olsa dahi sigorta şirketi tarafından önceden yapılmış tazminat ödemesine ilişkin ihtilafın varlığı halinde tazminat hesabının yeniden yapılacağı ve hak sahibi lehine fark çıkması durumunda, lehe olan bu tutardan geçmişte yapılan ödemenin düşülerek hak sahibine ödeme yapılacağı düzenlenmiştir. Kanaatimizce ZMSSGŞ Ek-2 m 11 düzenlemesinde yer alan "*İbraname olsun ya da olmasın...*" ifadesi borçlar hukuku kurallarına tamamen aykırılık teşkil etmektedir. Şöyle ki daha önce de ayrıntılı şekilde ifade edildiği üzere ibra, borcu sona erdiren sebeplerden biridir ve taraflar aralarındaki mevcut borcu ortadan kaldırarak bu suretle borçlunun borçtan kurtulmasını kararlaştırırlar. İbra, bir tasarruf işlemi olduğundan, bu sözleşmeyle alacaklı alacak hakkını doğrudan doğruya ve kesin olarak etkilemekte, hakkından kısmen veya tamamen vazgeçmekte

ve mevcut alacak hakkını ortadan kaldırmaktadır. Tüm bu açıklamalar çerçevesinde ibra sözleşmesinin hiçbir hukuki değeri olmadığı şeklinde anlaşılabilir ZMSSGŞ Ek-2 m 11’de düzenlenen “*İbraname olsun ya da olmasın ...*” ifadesinin ivedilikle genel şartlar metninden çıkarılması, bunun yerine tazminat ödemesine ilişkin olarak sigortacıya önceden verilen ibranamelerin kısmi ibra olarak kabul edileceğinin genel şartlara eklenmesinin daha isabetli olacağı kanaatindeyiz.

SONUÇ

Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası kapsamında, meydana gelen trafik kazası neticesinde zarar gören veya sigorta şirketlerinden tazminat talebinde bulunan hak sahiplerine sigorta şirketleri tarafından uygulamada sıklıkla ibranameler imzalatıldıktan sonra tazminat ödemesi yapılmaktadır.

Karayolları Trafik Kanunu m 111/2’de tazminat miktarına ilişkin olup da yetersiz veya fahiş olduğu açıkça belli olan anlaşmaların iptal edileceği düzenlense de, hükmün mehz İsviçre Karayolları Trafik Kanunu m 87/2’de olduğu gibi sadece fahiş olduğu açıkça belli olan anlaşmaları ihtiva edecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerekir. Fahiş olduğu açıkça belli olmayan ancak yetersiz tazminat miktarına ilişkin anlaşmaların da iptal edilebileceğini kabul etmek sigortacı ile hak sahipleri arasında yapılan ibra sözleşmelerini anlamsız hale getirecek ve ibra sözleşmeleri hiç yapılmamış gibi sonuç doğuracaktır. Mevcut durumda ise yetersiz tazminat ödemelerini ihtiva eden ibra anlaşmalarına hiç değer izafe etmemek yerine bu anlaşmaları kısmi ibra olarak kabul etmek daha isabetli olacaktır.

Sigortacı tarafından önceden düzenlenen ve hak sahiplerine tazminat alacaklarını ödemedi önce imzalatılan ibranameler bakımından çoğu zaman tek başına KTK m 111/2 hükmünün uygulanması eksik olacaktır. Neticede sigortacı ile hak sahipleri arasında imzalanan ibranameler sözleşme olduğundan, borçlar hukukunun genel hükümlerine ve özellikle genel işlem koşulları denetimine de tabi tutulmalıdır. Burada da hak sahiplerinin tüketici olup olmamasına göre ikili bir ayırım yapılmalı, hak sahiplerinin tüketici olması durumunda TKHK, tüketici olmaması durumunda ise TBK hükümleri uygulama alanı bulmalıdır.

Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarına 04.12.2021 tarihinde eklenen Ek-2 m 11’deki “*İbraname olsun ya da olmasın...*” ifadesi taraflar arasında akdedilen ibra sözleşmelerinin hukuken bir değeri olmadığı şeklinde anlaşılabilirliğinden, ZMSSGŞ Ek-2 m 11’de düzenlenen “*İbraname olsun ya da olmasın ...*” ifadesinin ivedilikle genel şartlar metninden çıkarılması, bunun yerine tazminat ödemesine ilişkin olarak sigortacıya önceden verilen ibranamelerin kısmi ibra olarak kabul edileceğinin genel şartlara eklenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akman GS, *Sorumsuzluk Anlaşması* (Sulhi Garan Matbaası 1976)
- Antalya OG, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt V/1,1 254, Temel Kavramlar Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri* (Genişletilmiş 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2019)
- Atamulu İ, 'Genel İşlem Şartlarında Şahsi (Bireysel) Anlaşmanın Mevcudiyetini İspat Yüğü' (2018) XIII [1] Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 101
- Aydoğdu M, '6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda Düzenlenen Genel İşlem Koşullarının Kişi Bakımından Uygulama Alanı' (2013) 13 [2] Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 571
- Ayhan R, Çağlar H ve Özdamar M, *Sigorta Hukuku* (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 6. Bası Yetkin Yayınları 2023)
- Bahtiyar M ve Biçer L, 'Adi İş, Ticari İş, Tüketici İşlemleri Ayrımı ve Bu Ayrımın Önemi' (2012) Prof. Dr. Cevdet YAVUZ'a Armağan 396
- Bucher E, *Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil* (2. Auflage, 1988)
- Eichenberger M, *OR Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht*, Herausgeber: Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz, Roland Fankhauser (3. überarbeitete Auflage 2016)
- Engin Bİ, 'Türk Hukukunda Tüketicinin Genel İşlem Koşullarına Karşı Korunması' (2010) Banka ve Tüketici Hukuku Sorunları Sempozyumu 75
- Eren F, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (20. Bası, Yetkin Yayınları 2016)
- Giger H, *Strassenverkehrsgesetz mit weiteren Erlassen OFK-Orell Füssli Kommentar* (8. Überarbeitete und aktualisierte Auflage, 2014)
- Gümüş MA, 'Makbuz Verilmesi ve Borç Senedi İadesine Bağlanan Yasal Karineler' (2011) 17 [1-2] Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 351
- Havutçu A, '6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun Genel İşlem Şartlarına İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi' (2011) 76 [2] İzmir Barosu Dergisi 29
- Honsell H, Vogt NP und Wiegand W, *Basler Kommentar, Obligationenrecht I, Art. 1-529* (5. Auflage, 2011)
- Kayıhan Ş ve Günergök Ö, *Sigorta Hukuku Dersleri* (6. Bası, Umuttepe Yayınları 2021)
- Kender R, *Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku* (Güncelleştirilmiş On Yedinci Baskı, Filiz Yayınevi 2021)
- Oğuzman K ve Öz T, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt-1* (Gözden Geçirilmiş 16. Bası, Vedat Kitapçılık 2018)
- Schwenzer I, *Schweizerisches Obligationenrecht* (2006)

- Tekinay SS vd, *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Filiz Yayınevi 1993)
- Tuhr A und Escher A, *Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts Band II* (1984)
- Uzunallı S, ‘Genel İşlem Şartlarının Haksız Rekabet Hükümleriyle Denetlenmesi’ (2013) LXXI [2] İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 383
- Weissenberger P, *Kommentar Strassenverkehrsgesetz und Ordnungsbussengesetz* (2015)
- Yazıcıoğlu E ve Şeker Öğüz Z, *Sigorta Hukuku* (Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Filiz Kitabevi 2021)
- Yeniocak U, ‘Borçlar Kanunu Hükümlerine Göre Genel İşlem Koşullarının Yargısal Denetimi’ (2013) [107] Türkiye Barolar Birliği Dergisi 75
- Yılmaz G, ‘Sigorta Şirketleri ile Yapılan İbra Sözleşmelerinin Karayolları Trafik Kanunu m. 111/2 Uyarınca İptali’ (2018) 83 [1] İzmir Barosu Dergisi 59